

EEN LEVENSLANGE TOEWIJDING AAN DE GESCHIEDENIS: JOSEPH MARIE VAN DE VENNE (1891–1971)¹

Fons Heijns

De heer J.M. van de Venne, een markante inwoner van ons dorp, vestigde zich op 1 mei 1915 komende vanuit Limmel in Houthem, enkele jaren na zijn huwelijk in Meerssen. Lange tijd woonde hij met zijn gezin in villa "Bergheim", gelegen aan de Provinciale weg 359 (het huidige St. Gerlach 62), die hij in 1932 liet bouwen. In 1962 verhuisde hij naar Maastricht. De laatste jaren van zijn leven, tot aan zijn overlijden in 1971, was de Observantenweg in Maastricht zijn thuisbasis. Naast zijn professionele activiteiten bij het Rijksarchief in Maastricht, zijn vele (bestuurs-)lidmaatschappen van o.m. LGOG en zijn werk aan vele gedegen en omvangrijke publicaties, was hij gemeenteraadslid van 1927 tot 1940 en bekleedde hij van 1927 tot 1935 de functie van wethouder van de gemeente Houthem. Naast zijn vele werk wist hij nog tijd te vinden om Houthem positief onder de aandacht te brengen in zowel regionale als landelijke bladen.

St. Gerlach 62. Foto: Fons Heijns

Zo verscheen op 10 mei 1932 een artikel over Houthem en het bloeiende toerisme in de Limburger Koerier en in de Utrechtsche Courant. Dit artikel, dat ik interessant vond om in zijn geheel in 't Sjtgelke op te nemen, biedt ruim 92 jaar later een prachtig historisch beeld van ons dorp. Maar eerst iets over hemzelf.

¹ Alle drie geraadpleegde bronnen en het artikel in de Utrechtsche courant zijn integraal te raadplegen in het artikelenbestand op onze website houthem.info

Joseph Marie van de Venne

Joseph Marie van de Venne, een toegewijd archivaris en historicus, stond gedurende zijn carrière bekend om zijn buitengewone bijdragen aan de Limburgse archieven. Hij werd geboren in 1881 in Linne en startte zijn indrukwekkende loopbaan bij het Rijksarchief in Limburg in 1907 op 16-jarige leeftijd, waar hij in 1908 officieel werd aangesteld. Van de Venne werkte daar meer dan een halve eeuw, zelfs na zijn pensionering, met onverminderde passie voor de geschiedenis van Limburg. Zijn baanbrekende werk droeg bij aan het beter toegankelijk maken van de historische archieven in de regio.

Zijn loopbaan

Van de Venne begon zijn carrière bescheiden als klerk, maar al snel werd zijn toewijding erkend. Hij werd in 1916 bevorderd tot adjunct-commies, in 1921 tot commies en uiteindelijk in 1930 tot hoofdcommies. Gedurende deze jaren richtte hij zich op het inventariseren van oude en nieuwe archieven, waarbij hij zijn tijd wijdde aan het onderzoeken van historische en genealogische vraagstukken. Zijn diepgaande kennis van archieven en geschiedenis maakte hem tot een onmisbare bron van informatie voor de vele bezoekers van het Rijksarchief.

Van de Venne's werk was vooral gericht op het ontsluiten van omvangrijke archieven door middel van het maken van gedetailleerde inventarissen, waardoor deze collecties beter toegankelijk werden voor onderzoekers en historici. Deze inventarissen, veelal opgenomen in officiële rapporten van het Rijksarchief, vorm(d)en een essentieel onderdeel van zijn bijdrage aan de historische documentatie van Limburg. Daarnaast publiceerde hij vele artikelen in toonaangevende tijdschriften zoals *De Maasgouw*, *Publications du Limbourg* en diverse jaarboeken.

Wetenschappelijke publicaties en levenswerk

Van de Venne wordt vooral herinnerd om zijn levenswerk: de inventarisatie van de archieven van de Landen van Overmaas, een omvangrijke taak die hij zelfs na zijn pensioen voltooide. Deze inventaris, bestaande uit meer dan 8.000 documenten, vormde een belangrijk fundament voor historisch onderzoek in Limburg. Daarnaast was Van de Venne een gewaardeerde genealoog, wat bleek o.m. uit zijn werk 'Beschrijving van de doop-, trouw- en begraaf boeken (overlijdensregisters) in de provincie Limburg, dagtekenende vóór de invoering van de Burgerlijke Stand', evenals zijn monografieën over Limburgse familiewapens.

Zijn wetenschappelijke nalatenschap omvatte naast zijn inventarissen ook een niet gering aantal boeken en studies. Zijn werken over bijvoorbeeld 'Geschiedenis van het Kasteel van Valkenburg, zijn Heren en hun Drossaarden' en de diverse omvangrijke publicaties over de geschiedenis van enkele Limburgse plaatsen (bijv. Heer en Hoensbroek), getuigen van zijn diepgaande kennis en zijn vaardigheid om complexe historische informatie toegankelijk te maken voor een

breder publiek. Zijn boek 'Limburgsche Wapens' werd een veel geraadpleegde bron binnen het Rijksarchief.

Erkenning en latere jaren

Van de Venne's bijdragen bleven niet onopgemerkt. In 1948 werd hij onderscheiden als Ridder in de Orde van Oranje-Nassau, een eer die hij ontving bij zijn 40-jarig jubileum. Deze onderscheiding erkende zijn uitzonderlijke verdiensten voor de Limburgse geschiedenis en het Rijksarchief. Het was echter niet zijn enige erkenning; na zijn pensionering werd hem gevraagd zijn levenswerk voort te zetten, wat resulteerde in de voltooiing van de inventarisatie van de Landen van Overmaas. Na een dienstverband van 48 jaar nam Van de Venne in 1956 officieel afscheid van het Rijksarchief. In zijn afscheidsrede prees Rijksarchivaris Dr. G.W.A. Panhuysen zijn toewijding, welwillendheid en het vermogen om generaties van collega's en bezoekers van dienst te zijn. Dit sentiment werd gedeeld door velen, die hem waardeerden als een behulpzame gids in de vaak complexe wereld van oude archieven.

Van de Venne overleed in 1971, kort na zijn tachtigste verjaardag. Zijn overlijden markeerde het einde van een tijdperk voor het Rijksarchief in Limburg, waar hij niet minder dan vier rijksarchivarissen had meegemaakt en waar zijn kennis van onschatbare waarde was geweest. Hij bleef tot op hoge leeftijd actief in de archiefwereld en werd gezien als een autoriteit op het gebied van Limburgse geschiedenis.

Nalatenschap

Joseph Marie van de Venne's leven was doordrongen van zijn liefde voor geschiedenis en zijn diepe betrokkenheid bij de archiefwereld. Hij was een pionier op het gebied van archiefbeheer en historische documentatie in Limburg, en zijn werk blijft een belangrijke bron voor onderzoekers en historici. Naast zijn professionele bijdragen speelde hij ook een actieve rol in het lokale bestuur; hij was jarenlang wethouder in de gemeente Houthem, die in 1940 haar zelfstandigheid verloor ten gevolge van de samenvoeging met Valkenburg.

Zijn uitgebreide kennis van en passie voor de geschiedenis van Limburg, gecombineerd met zijn onvoorwaardelijke inzet voor het Rijksarchief, maken hem tot een van de belangrijkste figuren in de geschiedenis van het Limburgse archiefwezen. Zijn levenswerk, met als hoogtepunt de inventaris van de archieven van de Landen van Overmaas, vormt een blijvende herinnering aan een man die zijn leven heeft gewijd aan het bewaren van het verleden voor toekomstige generaties.

Bronnen

- Een jubileum aan het Rijksarchief. - In: Limburger Koerier, 31-3-1933
- J. van de Venne neemt afscheid van Rijksarchief in Limburg: Zijn levenswerk mag hij voltooiën. – In: De Nieuwe Limburger, 2-3-1956
- Archivaris J. M. van de Venne overleden. – In: De Nieuwe Limburger, 27-3-1971

HOUTHEM, HET RUSTIGE VACANTIE-OORD : Schilderachtig gelegen aan de boorden der Geul

Het vreemdelingenverkeer heeft ook op het voormalig landbouwdorpje Houthem zijn invloed uitgeoefend. Toen in de tachtiger jaren de trek van bezoekers naar het Zuiden van Limburg begon, kreeg ook dit plaatsje, zoo schilderachtig gelegen aan de boorden der Geul, zijn deel daarvan, al was het een bescheiden. In 1885 n.l. begon dhr. Cuypers-Linssen een klein hotel, dat zich later, mede onder de leiding van mevr. wed. Cuypers, bij het meerdere bezoek tot een van den eersten rang ontwikkelde. Hiermede was Houthem in het toeristenverkeer opgenomen. Gestaag heeft zich dit ontwikkeld. Herbergde Houthem in genoemd jaar 12 logés, in 1916 had genoemd hotel er 540, en telde de plaats reeds 12 hotels.

Utrechtsche courant

10-05-1932

In den laatsten tijd werd Houthem in den zomer niet alleen bezocht door logeer-gasten, ook als pleisterplaats van de Maastrichtsche burgerij was het toen zeer in trek. Men kwam per rijtuig erheen, d.i. papa, mama en de kinderen; grootere zoons deden dit te paard. De treinverbindingen waren toen n.l. heel wat primitiever dan thans. Zelfs kon men Houthem voor pl.m. 1890 heelemaal niet per trein bereiken; een stopplaats was het voor genoemd jaar niet rijk. Het was alles heel gemoedelijk, als 't ware één groote familie. Zoo werd bijv. de verjaardag der Koningin-Regentes bijzonder feestelijk gevierd in het hotel Cuypers. De gasten werden onthaald op chocolade, het hotel versierd, 's avonds serenade door de dorpsfanfare, vuurwerk enz. Doch de toestand was voor het zich ontwikkelend verkeer

toch wel wat al te primitief. Zoo moesten bijv. koffers in Bunde worden afgehaald, de post voor Holland ging daar op den trein. Wilde men per spoor bijv. naar Maastricht, dan moest men eerst tot het station Meerssen loopen. Mede door het toedoen van Leopold Cuypers, een zoon van genoemd echtpaar, kwam hierin allangs verbetering.

Zoo werd de stopplaats 15 Juli 1903 omgezet in een halte, van waar men goederen kon verzenden; de post werd verbeterd, men kreeg telefoon enz. De toestand is thans geheel veranderd, vergeleken bij het bescheiden begin. Het bezoek van logés is steeds gestegen, doch als uitstapje voor de Maastrichtsche burgerij is Houthem bijna niet meer in tel. Met het stijgend bezoek vermeerderde ook het aantal hotels, zoowel duurdere als goedkoope, doch alle zonder uitzondering een goede reputatie genietend. Ondanks deze vermeerdering van hotels en pensions is Houthem het rustige vakantie-oord van voor jaren gebleven. Alleen is het verkeer heel wat verbeterd: treinen en autobussen zijn er naar verkiezing. Wil men er eens „tusschen uit“, er zijn verbindingen genoeg: met de oude keizerstad Aken, Maastricht en het nijvere Luik. En niet alleen per spoor: geriefelijke autocars, die zelfs heele Rijnreizen maken, zorgen voor prettige uitstapjes. Valkenburg is zoo dichtbij, dat dit best te voet kan bereikt worden, waarvoor slechts een klein wandelingetje door het wondermooie Geuldal noodig is. Wil men er vlugger heen, de geriefelijke L.A.D. bussen staan elk uur ten dienste.

WANDELINGEN

Kan men van uit Houthem groote wandelingen maken, bijv. naar Bemelen, Waternerval enz., de plaats zelf biedt reeds heel wat bezienswaardigs. Wij zullen trachten hiervan een klein idee te geven en daartoe een kleine wandeling maken, hier en daar een historische bijzonderheid bijvoegend. Volgt men den weg naar Meerssen, dan heeft men reeds van hier een wijd uitzicht op het Geuldal en het dorpje Berg, dat zich met zijn oude kerkje als een plaatje aan ons vertoont, terwijl de massale toren der nieuwere kerk zijn hoogen spits trots boven het geboomte der heuvels uitsteekt.

Aan onze linkerhand passeeren wij het oude, gedeeltelijk in 1791 gebouwde, landgoed der familie Poswick, met zijn eigenaardig gevormde topgevels en zijn park met zwaar geboomte, dat den weg overschaduwet. Schuin hier tegenover ligt de huizinge van den bekenden Limburgschen schrijver dr. Fr. Erens. Al voortwandेलende ontwaren we reeds spoedig een oude heerenhuizing met eenigszins Hollandsch aandoende trapgevels, nl. Huize Geurtzenich.

Ze bestaat uit twee gedeelten: een oud in 1685 door een lid der grafelijke familie Wijnands gebouwd, een nieuw uit de 19e eeuw. Iets verder, voorbij het kruisbeeld, overschaduwet door prachtige linden, ligt het klooster Vroenhof met de St. Martinuskerk. Op deze plaats stond vroeger de parochiekerk van Houthem. Een weg hierlangs voert naar den romantisch gelegen watermolen van Geulhem, vlak onder den rotswand gelegen. De rotswoningen, die vroeger hier in de buurt lagen, zijn thans geheel verdwenen. O.a. een verschuiving der rotsen ter plaatse maakte het wonen daar gevaarlijk. Wel kan men er een onderaardsche kerk bewonderen, die in den Franschen tijd (plm. 1797), toen de uitoefening van den

godsdienst sterk was belemmerd, door de inwoners der omgeving werd gebruikt. Wij volgen dezen weg echter niet doch slaan rechts af en beklimmen zachtjesaan den berg naar de villa „de Kluis", Deze is zoo genoemd, omdat bij de plaats, waar ze gebouwd is, vroeger een kluizenaar woonde. Vanaf dit punt heeft men een heerlijk uitzicht op het Geuldal en in het bijzonder op Houthem, met zijn mooie kerkje in het midden. Door het Smallebosch gaan wij naar het kruisbeeld, dat bij het Rondebosch staat, en vanwaar het Geuldal zich als een smalle vallei aan ons vertoont. Hier in de nabijheid werd indertijd een Romeinsch gebouw blootgelegd.

UID-LIMBURGSCHE VILLA-HOEVE OPGETROKKEN IN MERGELSTEEN TE HOUTHEM-SINT GERLACH

Foto: Archief Heemkundevereniging Houthem-St. Gerlach

Door het Nonnen- of Kloosterbosch met zijn scherpriekende accacia's en zijn plateau vol lelietjes-van-dalen, gaan we tot bij het spoor en volgen dit tot den weg naar Schimmert. Hier ziet men ter linkerzijde het Ravensbosch met prachtige oude eiken en allerhande andere fraaie boomen. Niet ver van de boschwachterswoning is voor eenige jaren een groote Romeinsche villa blootgelegd, juist in de helling die naar het Zuiden gericht is, en waar men een mooi uitzicht heeft. Wat verder naar Schimmert ligt het goed Holswick, dat vroeger toebehoorde aan den Luitenant-voogd van het land van Valkenburg, Pélerin. Terug gaan we over den Provincialen weg, en al vrij spoedig komen we, langs typische oude boerderijen, eene zelfs uit het jaar 1660, aan de kerk. Deze is een bezoek meer dan waard. Zij behoorde vroeger tot het klooster St. Gerlach, en is gebouwd tusschen de jaren 1720-1725.

Zij is voor 1776 geschilderd door den Weenschen schilder Schöpf; jammer genoeg heeft een latere restauratie veel bedorven. De voorstellingen hebben voor een groot gedeelte betrekking op het leven van den H. Gerlachus, De schildering in het gewelf is nog zeer goed bewaard gebleven en stelt o.a. de hemelvaart van

Christus voor. Zij werd in 1796 door de Franschen als domeingood verkocht en geraakte in particuliere handen. In 1808 is ze door welwillendheid der eigenaren aan de kerkelijke autoriteiten teruggegeven. In Houthem is op het laatst der 12de eeuw een Norbertijner klooster gesticht op de plaats, waar de H. Gerlachus leefde en stierf in het jaar 1172.

Later werd het een adellijk vrouwenstift, waar menige Limburgsche dame haar leven heeft doorgebracht. Het eigenlijke klooster is thans gedegradeerd tot pacht-hof en behoort aan baron de Selys-Fanson, die het kasteel St. Gerlach bewoont. Dit laatste diende vroeger tot woning van den proost van voornoemd klooster. Het is gebouwd onder den proost Van Cauwenberg. wiens wapen in het midden-fronton van 't hoofdgebouw is aangebracht en ligt geheel verscholen achter de kerk. Men heeft evenwel een schitterend gezicht erop vanuit de tegenover gelegen weiden, zooals ons plaatje doet zien.

Foto: Archief Heemkundevereniging Houthem-St. Gerlach

HOUTHEM'S BLOEI

Er ware nog heel wat meer te vertellen over al de aantrekkelijkheden van het rustige vacantieoord Houthem, doch de ons toegemeten ruimte veroorlooft niet, verder daarover uit te weiden.

Men kome en overtuige zich zelf.

J. M. VAN DE VENNE.